

Broedvogels in Waddenzee blijvend in mineur

Op 17 en 18 mei 2018 vond in Leeuwarden de dertiende trilaterale Ministersconferentie plaats. In de 'Leeuwarden Declaration' die door de regeringsvertegenwoordigers van de drie Waddenzeelanden werd ondertekend, staan onder andere de broedvogels in de schijnwerpers. De jaarlijkse monitoring, zoals in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en het trilaterale TMAP programma, laat zien dat een aantal belangrijke broedvogels het nog steeds slecht doet.

Steeds meer afnames

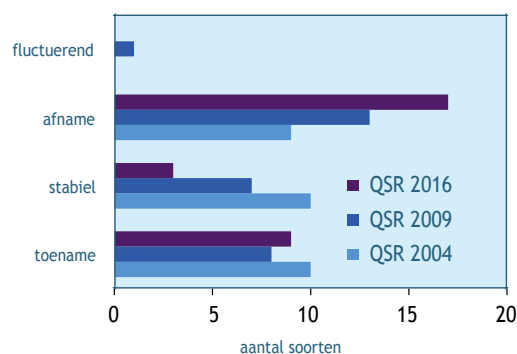
Nederland, Duitsland en Denemarken houden periodiek een vinger aan de pols van ontwikkelingen in de internationale Waddenzee. Voor de broedvogels ziet de balans er in het onlangs (online) verschenen *Quality Status Report* schokkend uit. Van 29 soorten kustbroedvogels zijn, in samenwerking met het CBS, trends bepaald en liefst 17 daarvan gaan achteruit. Daar zitten karakteristieke en belangrijke Waddenzee-soorten als Tureluur, Scholekster, Visdief en Kluut bij. Zetten we de periodieke rapporten vanaf 2004 op een rij, dan blijkt dat bij steeds meer soorten negatieve trends overheersen (figuur 1). Bij Stormmeeuw, Tureluur, Noordse Stern, Eider, Scholekster, Kluut, Velduil en Blauwe Kiekendief versnelde de mate van afname in de afgelopen tijd. Binnen de internationale Waddenzee springt de Waddenzee van Nederland en het aangrenzende Nedersaksen in Duitsland er het negatiefst uit: hier zitten meer soorten in de min dan in Sleeswijk-Holstein en Denemarken. Vergelijken we de Nederlandse aantallen met de eerder geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000, dan zijn de aantallen broedparen van onder andere Bontbekplevier, Eider, Kluut, Noordse Stern, Strandplevier en Visdief (ver) onder de maat.

Maar niet alle soorten zitten in mineur. Vooral Lepelaar en Dwergstern doen het naar verhouding goed; Dwergstern ook ten opzichte van de Duitse en Deense Waddenzee, terwijl deze soort doorgaans als kwetsbare strandbroeder wordt beschouwd. Bij Lepelaar is de periode van sterkste groei overigens voorbij, afgaande op onderzoek van de Werkgroep Lepelaar en het Metawad-project.

Mislukte broedsels

Er zijn inmiddels veel aanwijzingen dat broedvogels in de Waddenzee te kampen hebben met slechte broedresultaten, en dat uitblijvend broedsucces een grotere stempeel op de populatieveranderingen drukt dan verminderde jaarlijkse overleving. Bij de tien soorten die in het Meetnet Reproductie, een samenwerkingsverband tussen Sovon en Wageningen Marine Research, worden gevolgd is er geen enkele waarvan het broedsucces structureel voldoende is om de populatie op peil te houden. Vooral Scholekster, Kluut, Visdief en Noordse Stern brengen, gemiddeld over de hele Waddenzee, te weinig jongen groot; een situatie die overigens veel parallellen kent met het Deltagebied. Bij de andere soorten (Eider, Lepelaar, Kokmeeuw, Grote Stern, Zilvermeeuw, Kleine Mantelmeeuw) verschilt het aantal uitgevlogen jongen per

Drones worden vooral in de Duitse Waddenzee steeds vaker ingezet voor het tellen van meeuwenkolonies. In mei werd een proeftelling georganiseerd op de Boschplaat, Terschelling. Foto: Kees Koffijberg.

Figuur 1. Samenvatting van trends bij kustbroedvogels in de internationale Waddenzee in de Quality Status rapporten van 2004, 2009 en 2016.

paar per jaar of per gebied, maar zijn de gemiddelde resultaten eveneens matig.

Hoewel het meetnet pas sinds 2005 loopt, laten langere gegevensreeksen zien dat slechte broedprestaties bij een aantal soorten al veel langer gaande zijn (figuur 2). Daar staat tegenover dat Kleine Mantelmeeuw (significante toename broedsucces sinds 2005), en in mindere mate ook Zilvermeeuw, zich herstelden ten opzichte van de eerste jaren van het meetnet.

Beschermd achter schrikdraad?

Meerdere factoren worden benoemd als oorzaak van de huidige situatie. De belangrijkste zijn hoge predatiekansen en verliezen door overstromingen als gevolg van stormvloed in het broedseizoen. Dit zijn tevens de meest zichtbare oorzaken wanneer nesten mislukken of jongen verdwijnen. De rol van voedselbeschikbaarheid is veel minder zichtbaar (en met de huidige monitoring minder goed vast te stellen), maar speelt bij meerdere soorten vermoedelijk eveneens een sleutelrol.

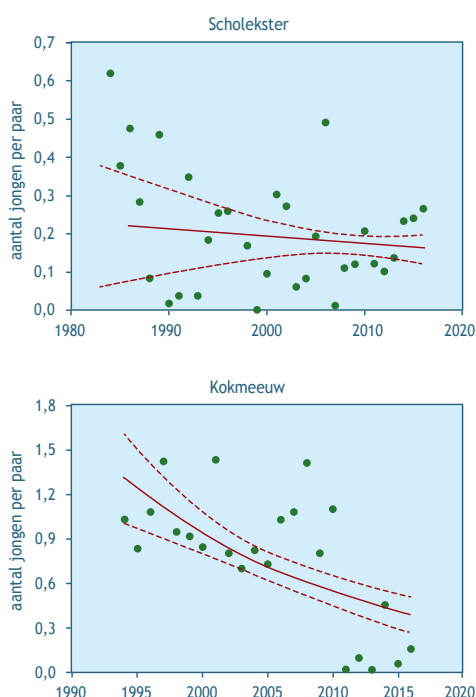
Verliezen door predatie treden het hevigst op langs de vastelandskust. Vooral voor koloniebroedvogels is dit deel van de

Door schrikdraad beveiligd
broedgebied in de 'Klutenplas'
langs de Groninger kust.
Foto: Kees Koffijberg.

De 'vogelrots' bij het Balgzand biedt een voor predatoren ontoegankelijke broedplaats en heeft een sterke aantrekkingskracht op meeuwen en sterns.
Foto: Lieuwe Dijkse.

Figuur 2. Trends in broedsucces van Scholekster en Kokmeeuw in de Nederlandse Waddenzee. Voor beide soorten wordt sinds de start van de meetreeks een significant negatieve trend vastgesteld.

Waddenzee inmiddels weinig aantrekkelijk als vestigingsplaats. Alleen kolonies die zich op voor predatoren moeilijk bereikbare plaatsen vestigen (bijv. eilanden in binnendijkse natuurgebieden) hebben kans op succesvolle legfels. Hetzelfde geldt voor locaties waar schrikdraad wordt aangebracht, zoals door het Groninger Landschap op een aantal plaatsen langs de Groninger kust. Met name Kluut, Kokmeeuw, Visdief en Noordse Stern weten dergelijke locaties snel te vinden. Een nieuw aangelegd en door schrikdraad beveiligd broedeiland op de Dollardkwelder herbergt dit voorjaar met ruim 250 paar Kluten zelfs het grootste deel van de lokale broedpopulatie.

Nieuw actieplan broedvogels

Tijdens de Ministersconferentie lanceerde het Programma naar een Rijke Waddenzee (PRW) een nieuw actieplan broedvogels. Dit plan beschrijft een groot aantal maatregelen en is de Nederlandse invulling van een eerder opgesteld trilateraal raamwerk dat mede door Sovon werd vormgegeven. Concreet worden acties vooral op gebiedsniveau voorgesteld: optimalisatie van beheer, inrichting van nieuwe broedgebieden en het tegengaan van verstoring en predatie. Wordt ook het resultaat van de maatregelen nauwkeurig gevolgd, dan kan verdere *finetuning* plaatsvinden. Dit vereist wel een gebiedsgerichte monitoring van aantallen en broedsucces.

Integrale telling 2018

Eens in de zes jaar wordt de hele internationale Waddenzee op alle relevante kustbroedvogels geteld. Niet alleen de koloniebrogvogels en zeldzame broedvogels worden dan integraal geteld (dat gebeurt al jaarlijks), maar ook meer verspreid voorkomende soorten als Bergeend, Scholekster, Kievit en Tureluur. Deze integrale telling is in feite een zesjaarlijkse herijking van de hele populatie broedvogels in de internationale Waddenzee, en helpt om de jaarlijks via steekproeven verkregen informatie over de aantalsontwikkeling van algemene broedvogels te ijken. Met behulp van extra opdrachten van Staatsbosbeheer, Groninger Landschap en provincie Groningen lukt het dit jaar om daadwerkelijk alle gebieden integraal te tellen, ook daar waar moeilijk vrijwilligers te vinden waren.

Tot dusverre verliep het broedseizoen voorspoedig, afgezien van een hier en daar late start van legfels. Tot nu toe (begin juni) waren er geen extreme weersomstandigheden, noch overstromingen van de broedplaatsen. In een latere Sovon-Nieuws presenteren we eerste resultaten.

Nieuwe teltechnieken

Bij het tellen van grote kolonies meeuwen of sterns worden in de Waddenzee steeds vaker drones ingezet. Vooral Duitse collega's experimenteerden hiermee in de afgelopen jaren en de eerste ervaringen zijn positief. Tegelijk bestaan er met name bij de terreinbeheerders zorgen over eventueel versturende effecten. Bovendien moet de nieuwe techniek met kennis van zaken worden toegepast, want een andere methode van tellen moet niet tot een breuk in de tot dusverre verzamelde gegevens leiden.

De voordelen van drones liggen voor de hand: vergeleken met een grondtelling in een kolonie lijkt het eventueel versturende effect vooralsnog minder en levert de telling goed reproduceerbare resultaten op (vaak worden ze ook als 'beter' beschouwd, maar ze zijn vooral 'anders'). Om elkaars ervaringen te delen en standaardisatie van dronegebruik te stimuleren, werd begin maart op de Rijksuniversiteit Groningen een speciale bijeenkomst georganiseerd met alle monitoring-partners uit de Waddenzee en andere betrokkenen. Deze bijeenkomst werd gehouden in het kader van de *Quality Assurance Meetings* van de trilaterale samenwerking (TMAP). Zulke sessies dienen ertoe om de trilateraal afgestemde methodieken om broedvogels te tellen verder te ontwikkelen. De resultaten van de bijeenkomst komen later deze zomer beschikbaar in een speciaal rapport.

● **Kees Koffijberg, Peter de Boer & Jelle Postma**

> Meer lezen:

Quality Status Rapport: qsr.waddensea-worldheritage.org/

Actieplan Broedvogels: rijkewaddenzee.nl/wp-content/uploads/2018/05/Actieplan-Broedvogels-Waddenzee-2018_DEF_MET_voorwoord.pdf

Rapportage Meetnet Reproductie 2015-2016: edepot.wur.nl/428641

Rapportage populatiedemografie Waddenzee: www.sovon.nl/nl/publicaties/geintegreerde-monitoring-van-vogels-van-de-nederlandse-waddenzee

Rapportage populatiedemografie Deltagebied: www.sovon.nl/nl/publicaties/naar-een-demografische-analyse-van-populaties-van-karakteristieke-vogels-van-het